

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано організаційну структуру модуля автоматизованої оброблення облікової інформації про зобов'язання в умовах впровадження автоматизованого робочого місця (АРМ) бухгалтера. Структуровано задачі обліку і контролю зобов'язань торговельного підприємства за рівнями облікового процесу.

Ключові слова: інформаційна система, обліковий процес, позиковий капітал, автоматизоване робоче місце, аналіз, контроль, зобов'язання.

Вступ. Потреба у забезпеченні ефективного управління джерелами фінансування в умовах економічної кризи вимагає застосування сучасних інформаційних технологій, які передбачають здійснення електронної оброблення облікової інформації. На цей час інформаційне середовище торговельної галузі не повною мірою відповідає потребам управління фінансовими ресурсами, що негативно впливає на їх формування, розміщення та використання як окремими суб'єктами фінансово-господарської діяльності, так національною економікою загалом.

Вирішення проблем інформаційного забезпечення управління зобов'язаннями підприємства торговельної галузі пов'язане з вирішенням питань організації та методології бухгалтерського обліку, економічного аналізу, контролю та оптимізації структури зовнішніх джерел фінансування.

Основною функцією бухгалтерського обліку зобов'язань є формування кількісної інформації фінансового характеру щодо складу і величини джерел позикового капіталу (насамперед, довгострокових і поточних зобов'язань), руху отриманих під зобов'язання фінансових ресурсів та результати їх використання у господарському обігу суб'єктів підприємництва з метою інформаційного забезпечення процесу управління капіталом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені присвятили дослідженню методології бухгалтерського обліку в умовах автоматизованої оброблення інформації багато публікацій. Зокрема, загальні теоретичні і практичні аспекти застосування інформаційних комп'ютерних технологій в організації бухгалтерського обліку з орієнтацією на зовнішній аудит у навчальному посібнику описує С.В. Івахненко [1].

У монографії В.П. Завгородній [2] висвітлює питання методології бухгалтерського обліку, контролю, аналізу й аудиту в умовах автоматизованої системи оброблення інформації за різними ділянками обліку. Узагальнені інформаційні моделі розв'язання задач основних розділів бухгалтерського обліку та їх практичну реалізацію в рамках стандартної "бухгалтерської" програми "1С: Бухгалтерія 7.7" розглянуто у навчальному посібнику [3]. Однак недостатньо дослідженим залишається низка питань, зокрема організація обліку і контролю в інформаційній системі управління позиковим капіталом.

Постановка завдання, мета дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів і критеріїв організації обліку, аналізу та контролю в інформаційній системі управління позиковим капіталом, впрова-

дження електронної системи оброблення економічної інформації на всіх етапах облікового процесу.

Виклад основного матеріалу. Формування системи обліку, аналізу і контролю зобов'язань здійснюється у межах загальної побудови облікового процесу, який розглядається як технологічний процес, де внаслідок перетворення первинної облікової інформації формується вихідна продукція у вигляді відповідних показників щодо зобов'язань, які, власне, і є основою інформаційного забезпечення управління позиковим капіталом.

Технологія обліку зобов'язань складається з первинного, поточного і підсумкового обліку операцій з формування зобов'язань (залучення коштів із зовнішніх джерел), використання створеного внаслідок цього капіталу у господарській діяльності підприємства та виконання (погашення) зобов'язань шляхом повернення суми основного боргу та сплати відсотків за користування залученими фінансовими ресурсами (у разі залучення коштів на безоплатній основі відсотки не сплачуються). В умовах застосування сучасних інформаційних технологій облік, аналіз і контроль зобов'язань розглядаються як елементи єдиної інформаційної системи управління капіталом, що своєю чергою є підсистемою загальної системи електронної оброблення економічної інформації щодо фінансово-господарської діяльності підприємства.

Організація облікового процесу в умовах системи електронної оброблення інформації передбачає розподілення його на такі етапи:

- етап документування господарських фактів;
- етап узагальнення первинної облікової інформації у зведених бухгалтерських регістрах, до яких належать журнали-ордери № 3 (для обліку довготермінових зобов'язань, поточних зобов'язань і доходів майбутніх періодів) та №7 (для обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів та цільового фінансування), а також відомості аналітичного обліку за відповідними рахунками;
- етап формування внутрішньої та зовнішньої бухгалтерської звітності;
- етап закриття облікового періоду і формування архіву облікових даних.

В умовах сучасних інформаційних технологій найефективнішою формою організації обліку, аналізу і контролю господарської діяльності суб'єктів підприємництва є створення автоматизованого робочого місця (АРМ) бухгалтера. Концептуальна модель електронної оброблення облікової інформації охоплює названі вище етапи облікового процесу і забезпечує їх взаємозв'язок у межах системи електронної оброблення економічної інформації. Основні принципи та концепція побудови АРМ бухгалтера теоретично досліджено і сформульовано в науковій літературі [1, с. 24-35]. Організаційні можливості впровадження АРМ бухгалтера охоплюють різноманітні типи інформаційних систем, вибір яких залежить від особливостей фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва.

Підприємства торгівлі на цей час мають всі умови для забезпечення сучасного рівня організації обліку, аналізу і контролю зобов'язань на основі АРМ бухгалтера. Досить великий обсяг зобов'язань (переважно короткотермінового характеру) є підставою для локалізації їх обліку, аналізу і контролю в окремому модулі. Найпоширенішими пакетами прикладних програм (ППП) обліково-аналітичної спрямованості є "1С – Бухгалтерія", "Фінанси без проб-

лем", "Головний бухгалтер", "Парус", "Бест" тощо. Програмне забезпечення оброблення аналітичних даних з використанням ППП ґрунтовно розглянуто в [3, 4]. Програма "1С – Бухгалтерія", версії якої застосовують на підприємствах торгівлі, створює умови для написання на її основі додаткових програм, які дають змогу забезпечити весь комплекс облікових, аналітичних і контрольних процедур у відповідній послідовності і спрямованості.

Концептуальні засади організації локальних АРМ бухгалтера для обліку окремих взаємопов'язаних операцій ґрунтуються на принципах децентралізованої оброблення облікової інформації та створення локальних баз даних в умовах розподіленої системи оброблення даних (РСОД).

РСОД в умовах функціонування АРМ бухгалтера будується за трирівневою структурою управління і складається з таких рівнів:

- вищого, де здійснюється управління за даними бухгалтерського обліку загалом по підприємству;
- середнього, який призначено для здійснення управління окремими видами операцій на основі вирішення комплексів задач, відображених у бухгалтерському обліку;
- нижчого, де здійснюється безпосереднє оперативне управління структурними підрозділами підприємства.

Три рівні інформаційної системи управління дають змогу послідовно вирішити усю сукупність задач щодо оброблення економічної інформації та використання її для прийняття управлінських рішень.

Локалізація обліку зобов'язань на рівні відповідних АРМ бухгалтера ґрунтується на реалізації принципу модульності побудови автоматизованих робочих місць. Модульна побудова АРМ дає змогу виділити облік зобов'язань за окремими операціями, сформувавши модульні набори облікових даних, на базі яких вирішуються облікові, контрольні та аналітичні задачі в системі управління такими операціями.

На підприємствах торговельної галузі побудова локальних АРМ бухгалтера здійснюється переважно за комплексами типологічних задач. Задачі обліку зобов'язань вирішуються на АРМ бухгалтера з обліку розрахунково-кредитних операцій. Водночас, принцип модульності побудови АРМ дає змогу виділити облік, аналіз і контроль зобов'язань в окремий модуль, сформувавши модульний набір облікових, аналітичних і контрольних задач в системі управління позиковим капіталом.

Виходячи з концептуальних засад побудови інформаційної системи обліку, аналізу і контролю в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємства, які обґрунтував професор М.С. Пушкар [5, 79-81], для підприємств торгівлі ми запропонували організаційну структуру модуля автоматизованої оброблення облікової інформації щодо зобов'язань, інтегрованого у АРМ бухгалтера з обліку розрахунково-кредитних операцій (рис. 1).

Розгорнуту структуру електронної системи оброблення облікової інформації з виділенням модулю розрахунків за зобов'язаннями наведено на рис. 2.

Як видно з рис. 2, обліковий процес локалізується за трьома рівнями деталізації економічної інформації, що відповідають стадіям облікового про-

цесу. Перший рівень призначено для формування і оброблення первинної інформації щодо зобов'язань. На цьому рівні проводиться оброблення первинної інформації і відображення результатів для прийняття управлінських рішень за місцем здійснення операції.

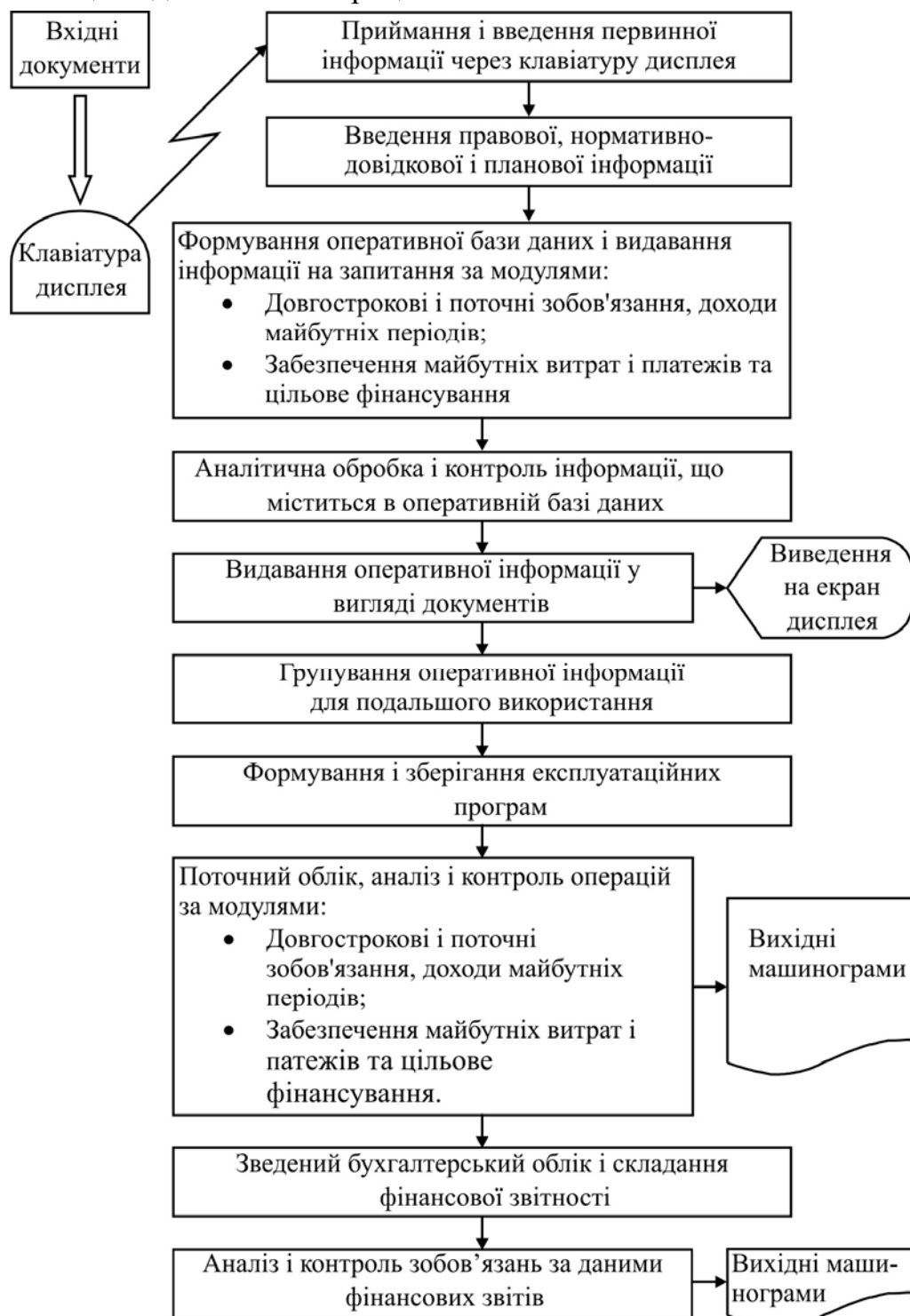

Рис. 1. Структурна схема оброблення облікової інформації щодо зобов'язань в умовах АРМ бухгалтера

Систематизація та узагальнення інформації щодо зобов'язань виконуються на другому рівні інформаційної системи. Цей рівень застосовується для проведення контрольно-аналітичних процедур за комплексами завдань і прийняття оперативних управлінських рішень.

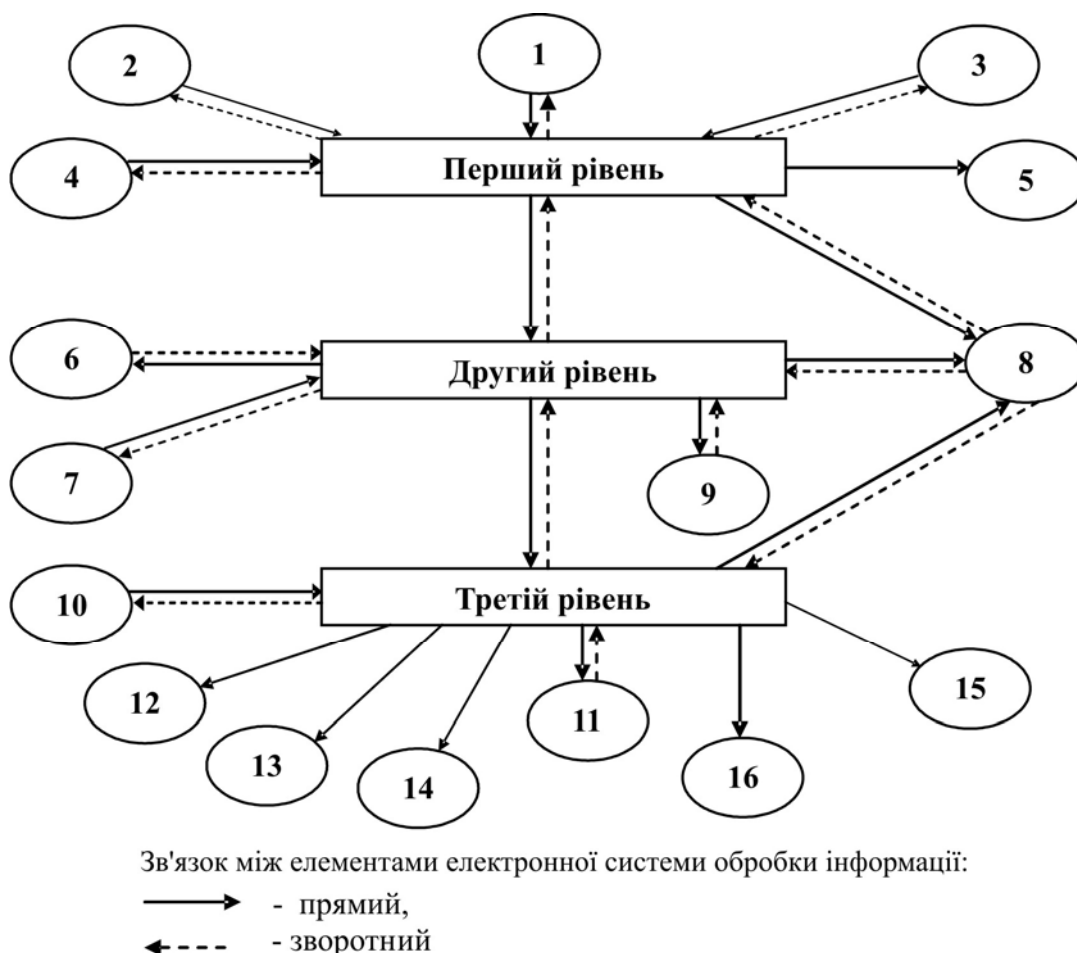

Рис. 2. Локалізація даних щодо зобов'язань в електронній системі оброблення економічної інформації: 1 – збирання та реєстрація первинної інформації щодо зобов'язань; 2 – первинний облік зобов'язань; 3 – нормативна база первинного обліку зобов'язань; 4 – формування локальної бази даних операцій з первинного обліку зобов'язань; 5 – відображення вихідної інформації первинного обліку зобов'язань; 6 – прийом, перевірка, формування даних, що надійшли з підсистеми першого рівня, автоматизований контроль, розрахунок та відображення вихідної інформації поточного обліку зобов'язань; 7 – оперативний контроль і аналіз зобов'язань; 8 – сервер центрального (основного) комп'ютера; 9 – формування локальної бази даних поточного обліку зобов'язань; 10 – нормативна база підсумкового обліку зобов'язань; 11 – формування локальної бази даних підсумкового обліку зобов'язань; 12 – контроль та відображення інформації щодо зобов'язань у внутрішній і зовнішній (фінансовій) звітності підприємства; 13 – ретроспективний контроль та аналіз зобов'язань; 14 – перспективний аналіз зобов'язань для прийняття управлінських рішень; 15 – формування та відображення інформації до запиту; 16 – закриття облікового періоду і архівація облікових даних

На третьому рівні інформаційної системи формується звітна облікова інформація, здійснюється ретроспективний аналіз та заключний контроль зобов'язань підприємства. Якісні характеристики інформаційних потоків третього рівня безпосередньо залежить від організації попередніх етапів облікового процесу, які формують дані первинного та поточного обліку.

Інформація, що накопичується у локальній базі даних підсумкового обліку, поєднує правову, нормативно-довідкову, планову і фактографічну інформацію, яка супроводжує облік, аналіз і контроль зобов'язань на всіх етапах їх руху. На відміну від інформаційних потоків попередніх рівнів, підсум-

кова інформація має бути класифікована і систематизована відповідно до вимог створення єдиної інформаційної системи управління позиковим капіталом підприємства.

Систематизація інформаційних потоків на третьому рівні електронної системи оброблення інформації здійснюється відповідно до комплексу задач управління зобов'язаннями.

Отже, підсумковий облік – це завершальна стадія облікового процесу, на якій реалізується інформаційний продукт. На цій стадії здійснюється: видача інформації згідно із встановленими пріоритетами (тобто забезпечується адресність і терміновість інформації); багатoproграмний режим забезпечення користувачів інформацією у реальному масштабі часу; складання фінансової звітності та її надання за належністю; ретроспективний аналіз та заключний контроль зобов'язань; прогнозування показників позикового капіталу відповідно до потреб підприємства.

Організаційна структура модуля електронної оброблення облікової інформації щодо зобов'язань, інтегрованого у АРМ бухгалтера з обліку розрахунково-кредитних операцій та структурна модель електронної системи оброблення інформації підприємства торгівлі є основою вирішення задач організації та методики обліку, аналізу і контролю зобов'язань підприємства.

Задачі облікового комплексу мають тісний інформаційний взаємозв'язок і зв'язок з задачами інших комплексів, які визначаються такими функціями управління як організація, контроль, мотивація, планування та прогнозування зобов'язань підприємства. Реалізація визначених функцій управління ґрунтується на побудові ефективної системи економічного аналізу і внутрішнього контролю.

Аналіз зобов'язань підприємства здійснюється шляхом реалізації принципів характеристик методу економічного аналізу, до яких належать:

- використання системи економічних показників для характеристики параметрів досліджуваного об'єкта в статистичній та динамічній;
- вивчення причин зміни економічних показників;
- виявлення та дослідження взаємозв'язку між показниками з метою підвищення ефективності управління досліджуваним об'єктом.

Економічний аналіз, нарівні з обліком, є важливим джерелом фактографічної інформації, яка використовується для контролю зобов'язань підприємства. Внутрішній контроль зобов'язань як важлива функція управління передбачає дослідження руху позикового капіталу відповідно до чинного законодавства і нормативно-правових документів, що регулюють фінансово-господарську діяльність підприємства.

Інформаційне супроводження фінансово-господарської діяльності створює потрібні умови для використання сучасних методик аналізу і контролю на всіх стадіях облікового процесу. Висока ефективність здійснення аналітично-контрольних процедур в умовах застосування електронної оброблення інформації дає змогу запропонувати методику аналізу і контролю зобов'язань, яка передбачає органічне поєднання методичних прийомів оперативного, ретроспективного і перспективного економічного аналізу і внутрішнього контролю.

Задачі обліку, аналізу і контролю, які вирішуються в системі управління зобов'язаннями підприємства, розподілені за рівнями облікового процесу, наведено у табл. 1. Дані цієї таблиці дають змогу простежити залежність задач підсумкового обліку від постановки і розв'язання задач попередніх рівнів.

Табл. 1. Перелік задач обліку, аналізу і контролю зобов'язань за рівнями облікового процесу в умовах електронної системи оброблення інформації

Рівень електронної системи	Етап облікового процесу	Задачі, що вирішуються на відповідному рівні
Перший	Вхід до системи (первинний облік)	1. Підготовка і фіксація на машинних носіях первинних даних щодо зобов'язань.
		2. Контроль і коригування первинної інформації
		3. Одержання інформації у запитальному режимі
		4. Формування локальної бази даних
		5. Формування вихідної інформації
Другий	Процес системи (поточний облік)	1. Систематизація і узагальнення первинної інформації на рахунках обліку
		2. Контроль результатів систематизації
		3. Усунення помилок, виявлених у процесі контролю
		4. Оперативний аналіз зобов'язань.
		5. Формування інформації для підсумкового обліку
		6. Формування локальної бази даних
		7. Формування носіїв поточного обліку
Третій	Вихід із системи (підсумковий облік)	1. Формування інформації для управління зобов'язаннями.
		2. Формування носія для архівного збереження облікової інформації.
		3. Коригування нормативно-довідкової інформації.
		4. Контроль правильності і відповідності поточної та підсумкової інформації.
		5. Ретроспективний аналіз зобов'язань.
		6. Заключний контроль зобов'язань.
		7. Перспективний аналіз і прогнозування позикового капіталу.

Висновки. Якісні зміни в інформаційних потоках є наслідком поєднання, накопичення й узагальнення правової, нормативно-довідкової, планової, попередньої і звітної облікової та позаоблікової фактографічної інформації щодо зобов'язань, її поетапної аналітичної оброблення і контролю.

Аналіз і контроль зобов'язань у підприємстві торгівлі можна локалізувати за рівнями електронної системи оброблення інформації, які значною мірою відповідають обліковому процесу: оперативний аналіз і контроль зобов'язань; оперативний, ретроспективний (поточний) аналіз і поточний контроль зобов'язань; ретроспективний і перспективний (прогнозний) аналіз, заключний контроль і прогноз потреби позикового капіталу.

Запропонований підхід до побудови організаційної структури модуля автоматизованої оброблення облікової інформації про зобов'язання в умовах впровадження АРМ бухгалтера сприятиме вдосконаленню обліково-аналітичного забезпечення управління позиковим капіталом торговельних підприємств.

Література

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посібн. / С.В. Івахненко. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2003. – 349 с.
2. Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту / В.П. Завгородній. – К. : Вид-во А.С.К., 1998. – 768 с.
3. Шквір В.Д. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посібн. – 3-є вид., : перероб. і доп.] / В.Д. Шквір, А.Г. Загородній, О.С. Височан. – К. : Вид-во "Знання", 2007-439 с.
4. Шуремов Е.Л. Автоматизированные информационные системы бухгалтерского учёта, анализа и аудита : учебн. пособие [для ВУЗов] / Е.Л. Шуремов, Э.А. Умнова, Т.В. Воропаева. – М. : Изд-во "Перспектива", 2001. – 363 с.
5. Пушкар М.С. Розроблення системи обліку : навч. посібн. / М.С. Пушкар. – Тернопіль : Вид-во "Карт-Бланш", 2003. – 198 с.

Грицак О.С. Учет и контроль в информационной системе управления ссудным капиталом торгового предприятия

Предложена организационная структура модуля автоматизированной обработки учетной информации об обязательстве в условиях внедрения автоматизированного рабочего места (АРМ) бухгалтера. Структурированы задачи учета и контроля обязательств торгового предприятия по уровням учетного процесса.

Ключевые слова: информационная система, учетный процесс, ссудный капитал, автоматизированное рабочее место, анализ, контроль, обязательство.

Grytsak O.S. Accounting and monitoring in the information system of loan capital management of trade enterprise

We suggest the organizational module of structure of automatic processing information about obligation in the conditions of AWP (automatic working place) introduction of the accountant. We also propose the structure of the tasks of the accounting and control obligations of the trade enterprise of according to the levels of accounting process.

Keywords: information system, accounting process, loan capital, automatic working place, control, analysis, obligation.

УДК 658:621

Асист. О.І. Гудзь – НУ "Львівська політехніка"

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОДУКЦІЇ У РАЗІ ПОСТУПОВОГО ЗМЕНШЕННЯ ОБСЯГІВ ЇЇ ВИГОТОВЛЕННЯ

Розглянуто життєвий цикл машинобудівної продукції у сфері обігу. Представлено аналітичне обґрунтування життєвого циклу в умовах масового та серійного виготовлення продукції, здійснено графічну інтерпретацію. Наведено характеристику кожного з етапів життєвого циклу продукції.

Ключові слова: життєвий цикл продукції, масове виробництво, серійне виробництво, показники життєвого циклу продукції, етап життєвого циклу продукції, тривалість етапу життєвого циклу продукції.

Вступ. На сьогодні кожне підприємство намагається утримати або поліпшити свої позиції на конкурентному ринку і отримувати прибутки. Забезпечити це підприємство може завдяки ефективному плануванню життєвого циклу власної продукції.

У багатьох виданнях наведено теоретичне обґрунтування життєвих циклів продукції з виокремленням декількох етапів (стадій). Наприклад, Р. Чорний під життєвим циклом товару розуміє період, протягом якого товар життєспроможний на ринку і забезпечує досягнення мети продавця. Він роз-